

Versterken sociaal tarief voor energie

Technische nota bij de aanbevelingen van het Platform tegen Energiearmoede
beheerd door de Koning Boudewijnstichting

De werkzaamheden van het Platform tegen Energiearmoede, rond het Sociaal Tarief voor Energie, vonden plaats tussen september 2020 en september 2021. Sommige wetten, regels en dergelijke zijn ondertussen veranderd. In dit document werden ze zoveel mogelijk geüpdatet, maar een volledige actualisering was niet mogelijk.

Dit document is de technische nota van de aanbevelingen van het Platform tegen Energiearmoede dat [hier](#) beschikbaar is.

Technische nota

Het sociaal tarief werd als federale maatregel ingevoerd in 2003, om aan de meest kwetsbare mensen en gezinnen, die behoren tot bepaalde categorieën rechthebbenden, een verlaagd tarief voor hun elektriciteits- en/of aardgasfactuur toe te kennen. Het aantal gezinnen dat structureel in aanmerking komt voor het sociaal tarief bedraagt zo'n 522 000 voor elektriciteit en 322 000 voor aardgas – een cijfer dat vandaag verdubbeld is door de tijdelijke uitbreiding van het sociaal tarief tot gerechtigden met een Verhoogde Tegemoetkoming, een regeringsbeslissing van eind 2020, voor een periode van een jaar.

Het sociaal tarief wordt beschouwd als een essentieel, effectief instrument ter bestrijding van energiearmoede. Een bijzonder actuele problematiek, gezien de spectaculaire stijging van de energieprijzen, die meer dan een gezin op vijf (20,7%) treft in België – in het bijzonder mensen met een laag inkomen en zonder job, eenoudergezinnen en alleenstaande vrouwen die ouder zijn dan 65 jaar (Barometer Energiearmoede, Koning Boudewijnstichting, 2021).

Het Platform tegen Energiearmoede, dat wordt gecoördineerd door de Koning Boudewijnstichting en diverse stakeholders samenbrengt (energieleveranciers en distributienetbeheerders, regulators, verenigingen ter bestrijding van armoede, OCMW, wetenschappers) – onderstreept het belang van het sociaal tarief en de noodzaak om het voort te zetten. In die context werd binnen het Platform een Werkgroep opgericht teneinde aanbevelingen te ontwikkelen om het sociaal tarief te optimaliseren. Na meer dan een jaar werken, presenteert het Platform vandaag 15 aanbevelingen in die zin.

De aanbevelingen werden grondig doorgesproken met de leden van de Werkgroep. Die uitwisselingen leidden tot een brede consensus over het belang van het instrument, en rond het garanderen van een maximale gelijkheid tussen de verschillende categorieën van gerechtigden. Dat leverde aanbevelingen op die werden samengevoegd tot 5 hefbomen:

- 1. Garanderen van gelijke toegang tot het sociaal tarief**
- 2. Faciliteren van de toegang tot het sociaal tarief**
- 3. Combineren van sociaal tarief en energietransitie**
- 4. Versterken van de toegang tot informatie**
- 5. De compensatievergoeding voor leveranciers m.b.t. de toepassing van het sociaal tarief, objectiveren en, indien nodig, aanpassen**

A. Garanderen van gelijke toegang tot het sociaal tarief

1. Uitbreiding van de toekenningsvoorwaarden voor gemeenschappelijke verwarmingsketels los van het huisvestingstype

Het sociaal tarief wordt momenteel enkel toegekend aan de eindverbruiker, zodat mensen die aangesloten zijn op een collectieve verwarmingsketel automatisch worden uitgesloten, ook als ze behoren tot een categorie die recht geeft op het sociaal tarief. Er wordt enkel een uitzondering gemaakt voor gezinnen in een sociale woning¹. Twee mensen met eenzelfde statuut, kunnen bijgevolg geen gebruik maken van hetzelfde recht. Deze situatie is des te schrijnender omdat gezinnen die aangesloten zijn op een collectieve verwarmingsketel, het sociaal tarief financieren via de federale bijdrage.

Bijgevolg adviseert de Werkgroep dat er voor gezinnen die niet in aanmerking komen voor een individueel sociaal tarief, wordt voorzien in een forfaitaire compensatie². Concreet zullen gezinnen die voldoen aan de toekenningsvoorwaarden voor het sociaal tarief, maar zijn aangesloten op een collectieve verwarmingsketel, worden uitgenodigd om een compensatieaanvraag³ in te dienen bij de FOD Economie^{4,5}.

2. Het recht op het sociaal tarief uitbreiden op basis van een inkomenscriterium

De toekenning van het sociaal tarief is vandaag gekoppeld aan sociale statuten en niet direct aan het financiële inkomen van een gezin⁶. Op basis van vergelijkbare inkomsten, ontvangen twee gezinnen dus niet noodzakelijk dezelfde behandeling. Iemand met een leefloon bijvoorbeeld heeft recht op het sociaal tarief, terwijl iemand met een vergelijkbare werkloosheidsuitkering geen recht heeft op het sociaal tarief.

De betrokken sociale statuten blijven echter relevant, aangezien ze toelaten om de evolutie van de gezinssituatie zo dicht mogelijk te volgen, ze voor een grote meerderheid van hen een inkomenscriterium impliceren en hun gebruik steunt op een hoog automatiseringsniveau van het huidige systeem.

- 1 Momenteel kan het sociaal tarief, ondanks een aansluiting op een collectieve verwarmingsketel, worden verkregen als de woning beheerd wordt door:
 - > een sociale woonmaatschappij
 - > gewestelijke woonmaatschappijen
 - > sociale woonmaatschappijen erkend door gewestregeringen (het Vlaams Woningfonds, le Fonds du Logement des Familles nombreuses de Wallonie, het Woningfonds van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest)
 - > het OCMW
- 2 Om het jaarlijkse forfaitaire compensatiebedrag te bepalen, beveelt de Werkgroep aan het verschil te berekenen tussen de gemiddelde commerciële aanbieding (zoals berekend in de CREG-boordtabel) en het sociaal tarief voor een gemiddeld verbruik van 8 000 kWh (representatiever voor een flat dan het jaarlijkse standaardverbruik).
- 3 Momenteel is het niet mogelijk om collectieve ketels automatisch te identificeren. De voorgestelde oplossing, die niet perfect is wat betreft non-take-up, zou toelaten dat de betrokken gezinnen dit voordeel kunnen krijgen, als ze kunnen bewijzen dat ze aangesloten zijn op een collectieve ketel. Er kunnen inspanningen worden gedaan om dit publiek zo goed mogelijk te bereiken (bijvoorbeeld via het kruisen van beschikbare gegevens). Op termijn zou er een automatiseringsoplossing moeten komen op basis van een consolidatie van databronnen.
- 4 Deze nieuwe taak impliceert uiteraard dat er meer personeel nodig is.
- 5 De CREG stelde een concreet premiesysteem voor in zijn advies (A)2394 van 12 mei 2022, zie: <https://www.creg.be/nl/publicaties/advies-a2394>.
- 6 De meeste in aanmerking komende sociale statuten worden echter gekoppeld aan een inkomenscriterium. Toch kunnen deze drempels variëren, onder meer tussen gewesten.

Vandaar dat de Werkgroep adviseert het recht op het sociaal tarief open te stellen op basis van een inkomenscriterium, als aanvulling op de huidige toekenning op basis van sociale statuten. Hij stelt voor de inkomensdrempel af te stemmen op die van de Verhoogde Tegemoetkoming⁷.

Hoewel er geen consensus over was binnen de Werkgroep, spraken sommige leden zich ook uit voor de invoering van een inkomensplafond⁸.

De Werkgroep is er zich van bewust dat er twee jaar verloopt tussen het verdienen van een inkomen en de bevestiging van dat cijfer via het aanslagbiljet en het opvragen van eventuele andere inkomsten. Hij wenst dan ook dat er instrumenten worden ontwikkeld om de werkelijke inkomenssituatie van het gezin zo dicht mogelijk te benaderen⁹.

De eventuele effecten van deze aanbeveling op de leveranciers¹⁰ zouden geobjectiveerd moeten worden door de CREG¹¹.

3. Termijnen inzake terugwerkende kracht harmoniseren in het voordeel van de gebruiker

Aangezien er nog steeds gevallen van niet-automatische toekenning voorkomen, zijn sommige gezinnen verplicht hun aanvraag tot toekenning van het sociaal tarief ook voor meerdere voorbije jaren in te dienen. Ook de toekenning van een sociaal statuut kan meerdere maanden en zelfs jaren aanslepen (bijvoorbeeld als beroep wordt aangetekend bij een rechtbank). Momenteel bedraagt de terugwerkende kracht slechts twee jaar voor mensen met een beperking, terwijl het minstens vijf jaar is voor alle andere gerechtigden.

De Werkgroep stelt voor om deze verschillende behandeling op te heffen door de termijnen met terugwerkende kracht te harmoniseren op minstens vijf jaar voor alle gerechtigden van het sociaal tarief. Voorwaarde is wel dat de gerechtigde een attest kan voorleggen voor elk jaar van de periode die wordt gedekt door de retroactiviteit.

De leveranciers zouden dan een terugbetaling krijgen van de CREG, volgens dezelfde principes als de andere gerechtigden.

De Werkgroep is zich bewust van de operationele moeilijkheden die kunnen opduiken bij de optrekken van de terugwerkende kracht tot meer dan twee jaar¹² en is van oordeel dat desgevallend meer opties kunnen worden bekeken^{13, 14}.

7 Op 1 september 2021 lag de inkomensdrempel vast op 20 763,88€ voor het gezinshoofd en op 3 843,96€ extra per persoon ten laste. Concreet zou het sociaal tarief worden toegekend aan een gezin dat voldoet aan de huidige criteria en/of aan een nieuw inkomenscriterium (de twee samen is geen vereiste). Zoals nog verderop wordt beschreven, bestaat er binnen de Werkgroep geen consensus over het idee dat beide criteria zoden moeten worden nageleefd, doordat het recht op het sociaal tarief zou worden ontnomen aan gezinnen die er momenteel wel op kunnen rekenen.

8 Dit voorstel (om de toegangscriteria cumulatief en niet-aanvullend te maken) werd verdedigd door enkele leden van de Werkgroep. Omgekeerd verzetten meerdere andere leden van de Werkgroep tegen het principe op zich van zo'n plafond.

9 Ziektefondsen kunnen een inkomensonderzoek starten, als de gezinssituatie verandert en als dat inhoudt dat het gezin eventueel recht heeft op een Verhoogde Tegemoetkoming.

10 Hoofdzakelijk de *hedging*-gevolgen van de overstap van deze gezinnen van een commerciële formule op de formule van het sociaal tarief, en omgekeerd. Zie ook de in aanbeveling nr. 13 genoemde kosten en baten, die waarschijnlijk zullen variëren naargelang van het aantal gezinnen dat onder het sociale tarief valt. De impactanalyse kan worden uitgebreid tot andere actoren.

11 Desgevallend, moet de CREG de nodige bevoegdheden en middelen krijgen om dit te doen.

12 In het bijzonder: archivering van facturen, eventuele veelvuldige veranderingen van leverancier tijdens de periode enz. Daarbij merken we op dat deze terugwerkende kracht van minstens vijf jaar reeds geldt voor andere categorieën van begunstigten van sociale tarieven. Het is dus meer een kwestie van het aantal aanvragen en de administratieve lasten voor de leveranciers. De CWaPE wijst erop dat er ook voor moet worden gezorgd dat deze termijn verenigbaar is met de termijn van twee jaar waarin is voorzien in geval van rectificatie van verbruiksgegevens, overeenkomstig de bepalingen van de technische elektriciteitsverordening.

13 De besprekingen hadden onder meer betrekking op de toekenning van een forfaitair bedrag voor de periodes na de eerste twee jaar van terugwerkende kracht, of op een extrapolatie van die eerste twee jaar, maar de werkgroep raakte het niet eens over een van beide opties.

14 De CREG stelde een concreet premiesysteem voor in zijn advies (A)2394 van 12 mei 2022, zie: <https://www.creg.be/nl/publicaties/advies-a2394>.

B. Faciliteren van de toegang tot het sociaal tarief

Het sociaal tarief wordt momenteel in de grote meerderheid van de gevallen automatisch toegekend. Dat werd mogelijk dankzij de kruising van contracten voor energielevering met gegevens van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ). In een beperkt aantal gevallen is er echter geen matching¹⁵ mogelijk tussen de recht-hebbende en het afleverpunt. De betrokkene kan zich dan aanbieden bij zijn leverancier, met een formulier waaruit zijn recht blijkt. Hoewel deze stap theoretisch mogelijk is en in de praktijk vaak wordt gezet, vormt hij ook een bron van non-take-up van het recht op het sociaal statuut. De Werkgroep formuleert verderop meerdere aanbevelingen voor het bestrijden van non-take-up.

4. Toelaten dat de FOD Economie toegang krijgt tot individuele dossiers in gevallen van niet-geautomatiseerde toepassing, en er veranderingen aanbrengt

Wanneer een gezin niet beschikt over een attest dat zijn recht op het sociaal tarief bewijst, adviseert de Werkgroep dat de FOD Economie, op vraag van het gezin en op basis van zijn rijksregisternummer (RRN)¹⁶ kan nagaan of het gezin een sociaal statuut heeft en vervolgens kan de FOD Economie dat manueel aanpassen in zijn databank.

Desgevallend, wenst de Werkgroep dat de FOD Economie een manuele matching zou kunnen uitvoeren en de leverancier snel informeert, zodat het gezin snel kan profiteren van het sociaal tarief. Zoals nu reeds het geval is, zou deze manuele matching worden gehandhaafd, teneinde in het vervolg automatisch te worden toegekend¹⁷.

5. Formulieren standaardiseren voor een betere leesbaarheid en interpretatie

Er bestaan heel wat formulieren om het recht op het sociaal tarief te attesteren: Attest Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn, FOD Sociale Zekerheid – DG Personen met een handicap, Attest Iriscare, Attest Zorgkas, Attest Federale Pensioendienst enz. Dit kan leiden tot verwarring bij het feitelijke gebruik ervan. Jaarlijks dienen veel rechthebbenden klacht in bij de federale ombudsman omdat hun attest werd afgewezen. De klachten gaan vaak over hetzelfde probleem: een fout in verband met de ingangsdatum van het recht, die vaker voorkomt als de formulieren van de diverse attesten anders opgemaakt zijn.

¹⁵ Matching gaat over het identificeren en koppelen van een burger aan een energiekant, op basis van het zoeken naar overeenkomsten tussen burgers in het rijksregister en klanten van energieleveranciers, aan de hand van naam, adres en het rijksregisternummer. Het rijksregisternummer en de domicilie van de energieverbruiker worden aldus vastgesteld. Pas nadat deze koppeling gemaakt is, wordt aan de KSZ gevraagd om na te gaan of de energieverbruiker of een lid van zijn gezin in aanmerking komt voor een recht.

¹⁶ Een eerdere beslissing van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) bepaalde dat de FOD Economie geen toegang kan krijgen tot de gegevens van alle personen, enkel tot de data van energiekanten. Er kan dus wel een lijst van 'Sociaal Tarief'-klanten worden opgesteld voor online raadpleging, voor het geval een klant zijn recht komt opeisen bij de FOD Economie. Als voorwaarde zou dan wel moeten worden bewezen dat er een contract bestaat tussen een leverancier en het betrokken gezin.

¹⁷ Er moet rekening worden gehouden met de operationele gevolgen bij de uitvoering van deze aanbeveling. De FOD Economie moet derhalve over de nodige personeelsleden en financiële middelen beschikken om dit uit te voeren.

De Werkgroep stelt voor om de diverse formulieren eenvormig te maken, rekening houdend met hun respectieve doelstelling¹⁸. Daarnaast wil de Werkgroep dat de attesten vlotter toegankelijk worden gemaakt voor gezinnen, bijvoorbeeld online¹⁹.

6. Meer gebruik maken van het rijksregisternummer

Het rijksregisternummer biedt meer mogelijkheden (dan enkel de naam van de ondertekenaar van een contract) om het matchingcijfer en dus ook de geautomatiseerde toekenning van het sociaal tarief te verhogen.

Voor de rechthebbenden²⁰, adviseert de Werkgroep dan ook om het gebruik van het rijksregisternummer aan te moedigen (zonder het te verplichten), met respect van de bepalingen rond de bescherming van het privéleven²¹, als een gezin een nieuw energiecontract ondertekent, of als het een attest voor het verkrijgen van het sociaal tarief indient.

18 Bij de standaardisering van de diverse formulieren, is het essentieel om rekening te houden met de diverse wetten, zodat de formulieren wettelijk conform zijn. Bovendien beklemtoont de Werkgroep dat de teksten correct moeten worden omgezet in de drie nationale talen, om bekende problemen te vermijden. Bijvoorbeeld de verwarring tussen "domicilie" en "residentie" in het leefloonattest.

19 Gezien de digitale kloof, mag een digitaal kanaal uiteraard niet de enig mogelijke optie zijn.

20 De Werkgroep dringt erop aan om het gebruik van het rijksregisternummer niet te verplichten. Deze aanbeveling wil het gebruik van het RRN wel aanmoedigen in gevallen waarin de rechthebbenden zelf een actie moeten ondernemen, wat waarschijnlijk betekent dat er een matchingprobleem is bij de automatische toekenning van het recht.

21 Sommige leveranciers beschikken momenteel niet over de nodige machtiging om het rijksregisternummer aan te vragen en gegevens te verzamelen.

C. Combineren van sociaal tarief en energietransitie

Het energiebeleid van België en de drie gewesten streeft naar vier hoofddoelstellingen, waaronder de veiligheid en diversifiëring van de bevoorradingsbronnen en de energie-efficiëntie. Dit beleid impliceert nieuwe regels en innovaties op de energiemarkt, om de gestelde doelen te halen. Het statuut van beschermde klant ²² en de steunmaatregelen die daarbij horen, moeten in overeenstemming blijven met deze evoluties, om de duurzaamheid van deze sociale bescherming te waarborgen.

De Werkgroep herinnert er echter aan dat het sociaal tarief niet de enige hefboom mag zijn om de energie-efficiëntie te verbeteren. Het gaat om een meer globale problematiek die in zijn geheel moet worden aangepakt. De Werkgroep onderstreept bijvoorbeeld het belang van de renovatie van woningen waarop de federale overheid en de deelstaten inzetten. De Werkgroep dringt erop aan om bruggen te slaan tussen het sociaal tarief en energie-efficiëntie.

De Werkgroep formuleert hieronder aanbevelingen voor vlottere interacties tussen het sociaal tarief en ontwikkelingen inzake de energietransitie ²³.

7. Toepassen van de meest voordelige berekeningsformule voor het sociaal tarief, in de berekeningsformule van het capaciteitstarief en, in het algemeen, voor alle nieuwe tariefregelingen

De lopende ontwikkelingen in de energiesector leiden tot het ontstaan van nieuwe tariefregelingen en dus nieuwe parameters waarmee rekening moet worden gehouden bij de berekening van het sociaal tarief. De meeste ontwikkelingen vallen onder de gewestelijke bevoegdheden, zoals bijvoorbeeld de aanstaande invoering van capaciteitstarieven in Vlaanderen ²⁴.

De Werkgroep dringt erop aan dat de toekenning van het sociaal tarief voor een gezin altijd voordeliger moet zijn, dan wanneer het geen sociaal tarief zou hebben. In die optiek wenst hij ook dat het gebruik van de meest voordelige parameters behouden moet blijven bij de berekening van de verschillende componenten van het sociaal tarief. Overigens is hij ook voorstander van het idee dat een sociaal tarief volledig moet afgestemd blijven op het verbruiksvolume, d.w.z. uitgedrukt in euro/kWh.

22 De term "beschermde klant" verwijst hier naar een federaal beschermde klant en mag niet worden verward met een gewestelijk beschermde klant.

23 Als sociale beschermingsmaatregel moet het sociaal tarief-energie rekening houden met de toekomstige veranderingen op de energiemarkt, in het bijzonder met de Europese richtlijnen die het participatierecht van gezinnen aan de energietransitie moeten garanderen. Bijgevolg mogen de mechanismen voor het verkrijgen of berekenen van het sociaal tarief geen belemmering vormen voor de participatie van de begunstigde gezinnen aan die energietransitie.

24 Het ministerieel besluit van 30 maart 2007, gewijzigd door het ministerieel besluit van 3 april 2020 houdt al rekening met deze capaciteitstarieven.

8. Gerechtigden van het sociaal tarief in contact brengen met andere initiatieven ter bestrijding van energiearmoede

Verbeteren van de energie-efficiëntie vormt een onontbeerlijke hefboom²⁵ voor de effectieve bestrijding van energiearmoede en het effectief verminderen van de uitstoot van broeikasgassen, die België nastreeft. In de afgelopen jaren doken er veel initiatieven op voor al dan niet kwetsbare doelgroepen. Een gebrek aan middelen en de non-take-up blijven echter de belangrijkste belemmeringen voor een grootschalige uitrol.

Ook adviseert de Werkgroep om meer bruggen te slaan tussen het sociaal tarief en steunmaatregelen rond het verminderen van het energieverbruik. Energiebegeleiders, energiesnoeiers, huren en/of kopen van huishoudelijke apparaten met een laag verbruik, vormingen: de Werkgroep spoort de federale en gewestelijke overheden aan om samen te werken en de nodige middelen vrij te maken om deze oplossingen op grote schaal in te voeren en ervoor te zorgen dat ze systematischer (maar niet exclusief) worden aangeboden aan beschermde klanten. Zodra die klanten toegang hebben tot het sociaal tarief, zou men hen, op vrijwillige basis, een reeks hulpmiddelen, bezoeken en adviezen kunnen aanbieden om hun energiefactuur te verlagen. Deze mechanismen moeten gericht zijn op de drie gebieden van energie-efficiëntie (gebouw/verwarmingsinstallatie, huishoudelijke apparaten en gedrag) aansluitend bij de concrete mogelijkheden van het gezin, en ook streven naar de participatie van eigenaars/verhuurders.

De werkgroep herinnert eraan dat deze acties niet alleen een rechtstreeks effect hebben op de gezinssituatie, maar ook, in dezelfde omstandigheden, een positief neveneffect, namelijk minder uitgaven voor de financiering van het sociaal tarief.

9. Nadenken over een commercieel aanbod voor wie het recht op het sociaal tarief verliest

De werkgroep vindt het belangrijk om een regeling te bedenken voor een specifiek commercieel aanbod voor gezinnen die hun recht op het sociaal tarief verliezen. Hij dringt er bij de overheid op aan de belanghebbenden samen te brengen om de beste oplossing uit te werken²⁶.

25 Andere hefbomen zoals prijs, inkomen en voorlichting zijn eveneens belangrijk.

26 Tijdens plenaire debatten en bij de opstelling van deze technische nota werden er meerdere voorstellen aangekaart en besproken, maar dat leidde niet tot een consensus. Zie hieronder voor een synthese.

De CREG werkte een formeel aanbevelingsvoorstel uit:

"Door het verlies van het recht op het sociaal tarief loopt de consument het risico zijn energiefactuur te zien stijgen als gevolg van de overstap naar een commercieel tarief binnen de vrijgemaakte energiemarkt.

Het is derhalve van belang dat de overgang van het sociaal tarief naar een commercieel tarief wordt geregeld, teneinde de consument in deze situatie de best mogelijke bescherming te garanderen, met name door hem gebruik te laten maken van de best mogelijke marktvoorwaarden op het moment dat zijn recht op het sociaal tarief wordt beëindigd.

Zo dringen sommige leden van de Werkgroep erop aan dat de leverancier aan de consument, in geval van verlies van het recht op het sociaal tarief, de volgende opties aanbiedt:

- > het oorspronkelijke leveringscontract dat vóór de toepassing van het sociale tarief van kracht was, voortzetten, indien het niet is verstreken, zonder dat de voorwaarden worden gewijzigd;*
- > de consument laten kiezen tussen het goedkoopste product van de leverancier tegen een vast tarief of tegen een variabel tarief. In ieder geval moet het nieuwe contract gekoppeld zijn aan maandelijkse voorschotten en moet de klantendienst telefonisch bereikbaar zijn.*

Indien de consument niet reageert, zal de leverancier zijn meest voordelige commercieel aanbod van de drie hierboven voorgestelde opties toepassen.

>>>

De Werkgroep herinnert eraan dat de leverancier verplicht is de klant te informeren over de overgang van het sociaal tarief naar een commercieel tarief, overeenkomstig de informatiebepalingen en binnen de opzeggingstermijnen die zijn opgenomen in zijn algemene verkoopvoorwaarden.

In deze mededeling moet de leverancier de klant duidelijk maken dat hij kan kiezen tussen zijn initiële leveringscontract (voor zover dat niet is afgelopen), zijn goedkoopste product tegen een vast tarief of zijn goedkoopste product tegen een variabel tarief, en verwijzen naar de rubriek op de CREG-website dat aan deze twee soorten producten is gewijd, om de klant te helpen beslissen met kennis van zaken.

De leverancier zal de consument eveneens moeten meedelen dat hij zelf een commerciële overeenkomst en een leverancier kan kiezen, en dat hij daarvoor gebruik kan maken van een link naar de gewestelijke prijsvergelijkers én de commerciële prijsvergelijkers die door de CREG zijn goedgekeurd.

Tot slot moet de leverancier in zijn mededeling uitdrukkelijk vermelden dat hij, indien de consument niet reageert, zijn goedkoopste commerciële aanbod zal toepassen dat op het ogenblik van de ondertekening van de overeenkomst beschikbaar is. Dat contract moet gekoppeld zijn aan maandelijkse voorschotten en voorzien in een klantendienst die telefonisch bereikbaar is."

De energieleveranciers reageerden als volgt op dit voorstel:

"Energieleveranciers gaan niet akkoord met het overnemen van lopende vaste contracten na de intrekking van het recht op het sociaal tarief. Voor de overgrote meerderheid van de klanten wordt de overgang naar het sociaal tarief geregeld door een contract. Ook dat zou economisch niet haalbaar zijn. Het zou een enorme impact hebben op zijn aankopen, aangezien de leverancier deze aangekochte volumes, gekoppeld aan het historische contract, al heeft verkocht. De leverancier heeft zijn aankopen afgestemd op leveringen tegen het sociaal tarief. Het contract werd immers opgezegd en de klant kreeg een 'sociaal tarief'-contract. Bijgevolg heeft de leverancier de oorspronkelijke volumes verkocht en vervolgens teruggekocht volgens de specifieke formules die in het Koninklijk Besluit zijn vastgesteld. Het is derhalve onmogelijk om deze historische contracten nieuw leven in te blazen. Bovendien zou dit, in geval van een marktdaling, betekenen dat de klant zou worden overgeplaatst naar een duidelijk duurder historisch contract.

Energieleveranciers zijn het ook niet eens met de keuze tussen het goedkoopste product met een vaste prijs of met een variabele prijs. Wij verwijzen hier naar de wet van 28/2/2022 houdende diverse bepalingen tot regeling van de omzetting van het sociaal tarief naar de commerciële markt en de wet van 4/6/2021 betreffende de vernieuwing van de energiecontracten. In beide verordeningen wordt verwezen naar het begrip 'goedkoopste equivalent product'. Bovendien is de kwestie van de toepassing van het goedkoopste vast/variabel product niet verenigbaar met het aanbod van maandelijkse voorschotten en telefonische contactmogelijkheden (het gaat immers om offline contracten die 'de facto' niet de goedkoopste producten kunnen zijn). Het is dan ook veel logischer om het goedkoopste gelijkwaardige product toe te passen. Het zou ook technisch onuitvoerbaar zijn: een contract dat op een bepaald moment het goedkoopst is, is dat niet noodzakelijk gedurende de hele looptijd.

De leveranciers begrijpen de bezorgdheid over de huidige volatiele, hoge prijzen. Zij vragen echter dat rekening wordt gehouden met de gevolgen van deze maatregel voor de leveranciers. Het spreekt vanzelf dat de klanten op elk moment (en vooral op het einde van het sociaal tarief) vrij zijn om een ander product van hun leverancier te kiezen of om naar een andere leverancier over te stappen."

RWADE reageert graag op de reactie van de leveranciers:

"Het sociaal tarief moet een maximumtarief zijn dat het tarief dat van toepassing is op een lopend contract begrenst, zonder dat dit contract wordt beëindigd. Het vervangen van lopende contracten door 'sociaal tarief'-contracten (de naam wordt betwist) is niet rechtsgeldig omdat daarvoor de instemming van de belevende consument vereist is. Het sociaal tarief is een sociale bijstandsmaatregel die bij wet is vastgelegd en door de gemeenschap wordt gefinancierd. Het gaat niet om een commerciële tarief formule die door een leverancier wordt verkocht en waarmee de consument heeft ingestemd. De praktijk van leveranciers om eenzijdig de lopende contracten te beëindigen van mensen die, zoals wettelijk bepaald, automatisch en tijdelijk hebben geprofiteerd van het sociaal tarief, lijkt ons onrechtmatig, misleidend en waarschijnlijk nadelig voor de klanten. Het gaat immers om klanten die door de overheid erkend zijn als bijzonder kwetsbaar, en die intekenden op energiecontracten die voorzien in een vast tarief voor een lange periode. Deze consumenten dreigen het slachtoffer te worden van een pervers effect van de tijdelijke toekenning van het sociaal tarief, indien deze toekenning resulteert in het verlies van hun vast tarief op lange termijn, dat soms zeer dichtbij, of zelfs potentieel lager ligt dan het sociaal tarief. Het eenzijdig verbreken van contractuele verplichtingen door de leverancier roept ook vragen op omdat het de basis zelf van het contractenrecht en de rechtszekerheid ondermijnt. Tegelijkertijd heeft de toekenning van een, door de gemeenschap gefinancierd, sociaal tarief aan deze gebruikers, de leveranciers in staat gesteld winst te maken door tegen de huidige zeer hoge marktprijzen de energie door te verkopen die zij veel goedkoper hadden ingekocht voor de bevoorrading van deze gebruikers die nochtans hadden gekozen voor de bescherming van een contract dat voorzorg in een vast tarief op lange termijn. Om deze klanten te bevoorraden, kochten de leveranciers vervolgens de verkochte energie terug tegen de huidige zeer hoge marktprijzen, en ontvingen tegen deze huidige prijzen een aanzienlijke bijdrage van de gemeenschap, die het verschil financiert tussen het commerciële tarief en het sociaal tarief. Wanneer de betrokken consumenten dan het voordeel van het sociaal tarief verliezen, kan het door de leveranciers opgelegde 'sociaal tarief'-contract niet worden verlengd en zijn de leveranciers bevrijd van de contractuele verbintenissen die zij ten aanzien van hun klanten zijn aangegaan. En vervolgens worden aan deze kwetsbare gebruikers vervangingscontracten aangeboden tegen de huidige ongelooflijk hoge tarieven.

Deze situatie vinden wij bijzonder schokkend. Voorts is er ook kritiek op het middel dat de leveranciers gebruiken om zich te ontdoen van contracten die voordelig zijn voor kwetsbare consumenten. Ze versturen aan de betrokken consumenten documenten waarin een nieuw 'sociaal tarief'-contract wordt aangekondigd, soms zelfs samen met een tariefiche 'Sociaal Tarief', waarin het sociale tarief ten onrechte als een vast tarief wordt voorgesteld. De opgestuurde documenten worden opgedrongen aan de betrokken consumenten en stellen hen voor een voldongen feit, ook al hebben ze niet ingestemd met dit door de leverancier veranderde contract. Bovendien zijn deze documenten verwarrend omdat zij het sociale tarief voorstellen als een vast tarief dat contractueel wordt verkregen en behoort tot het tarievenaanbod van de leverancier, terwijl het een wettelijk bepaald variabel tarief is, dat tijdelijk wordt toegekend aan bepaalde gerechtigden en door de gemeenschap wordt gefinancierd."

D. Versterken van toegang tot informatie

Gebrekkige informatie is een van de hoofdoorzaken van non-take-up van sociale steun. In België bestaan er al veel kwaliteitsvolle initiatieven, maar vaak stuiten ze op moeilijkheden bij het contacteren van alle rechthebbenden of de geringe verspreiding van goede praktijken.

De Werkgroep suggereert om de situatie te verbeteren op basis van twee hefboomen: enerzijds, rechtstreekse contacten die er soms zijn met begunstigden van het sociaal tarief, en anderzijds, opleidingen voor actoren op het terrein, om hen in staat te stellen de rechthebbenden correct te informeren²⁷.

10. Op de factuur vermelden of de gebruiker het sociaal tarief ontvangt

Momenteel is het voor de gebruiker niet gemakkelijk om na te gaan of zijn leverancier op de hoogte is gebracht van zijn statuut als beschermde klant, en of de leverancier het sociaal tarief bij hem toepast. Deze situatie leidt tot vragen en onzekerheid bij het gezin, dat dan contact moet opnemen met de leverancier of een instelling om zijn statuut te bevestigen.

Bovendien heeft een wijziging (verlies of verwerving) van het statuut van beschermde klant gevolgen voor de factuur van de consument. Indien de consument zijn voorschotbedragen niet aanpast, kan dat nadelig voor hem zijn.

De Werkgroep adviseert om het 'statuut van federaal beschermde klant' van de gebruiker te vermelden op de voorschotfactuur én op de regularisatiefactuur, uiteraard indien de leverancier over deze informatie beschikt.

Telkens wanneer het statuut van beschermde klant wordt toegekend of ingetrokken, adviseert de Werkgroep om in die mededeling, indien mogelijk, ook de begindatum van het recht op het sociaal tarief te vermelden. De werkgroep stelt ook voor dat de klant wordt geïnformeerd over de mogelijkheid en het nut van een aanpassing van zijn voorschotfacturen en over de mogelijke gevolgen daarvan.

11. Gezinnen voorlichten en sensibiliseren rond het sociaal tarief en andere steunmaatregelen

Non-take-up is een belangrijke kwestie als het gaat om sociale steun. Bij het sociale tarief komt dit verschijnsel minder voor omdat de toewijzing van het recht over het algemeen sterk is geautomatiseerd. Dat ligt anders bij steunmaatregelen die steunen op het statuut van beschermde klant (of die bedoeld zijn voor gezinnen in energiearmoede) en die minder bekend zijn bij de rechthebbenden. Angst voor een oordeel, angst om een OCMW binnen te gaan of ook eerdere negatieve ervaringen kunnen ook bijdragen tot non-take-up.

De werkgroep adviseert om voor kwetsbare doelgroepen een communicatiestrategie rond het sociaal tarief en andere steunmaatregelen op te zetten. Zodra de geschikte communicatiemedia gekozen zijn, rekening houdend met het intensievere inzet van digitale communicatiemiddelen, en de toegang van het doelpubliek tot deze communicatiemiddelen, kunnen kernboodschappen worden bepaald, in samenwerking met de verschillende actoren.

27 Bijvoorbeeld het SLIME-programma dat in Frankrijk werd ontwikkeld door het Réseau CLER: <https://cler.org/association/nos-actions/les-slime/>

12. Steunen van netwerking en opleiding van alle actoren die in contact staan met het publiek

Er bestaan veel door diverse organisaties aangeboden vormen, die door de deelnemers op prijs worden gesteld. Vaak focussen ze echter vooral op sociale actoren, terwijl in de praktijk blijkt dat andere, minder traditionele actoren zoals verenigingen, pro-Deoadvocaten, vrederechters en zelfs de leveranciers zelf, er hun voordeel mee kunnen doen. Naast de vorming op zich, bieden de uitwisselingsmomenten tussen de betrokken actoren een grote meerwaarde omdat de gezochte informatie rechtstreeks bij de bron kan worden verkregen en kan leiden tot interactie. Aangezien de opleiding van de actoren een gewestelijke bevoegdheid is, kan het ook interessant zijn om goede praktijken op te sporen.

De Werkgroep stelt voor om de bestaande actoren en opleidingen in kaart te brengen (per gewest), zodat ook minder aan de energiesector gelinkte actoren, kunnen participeren. Het is de bedoeling uitwisselingen tussen actoren te bevorderen en ervoor te zorgen dat de opleidingscatalogus steunt op een volledig beeld van de problematiek.

De Werkgroep adviseert om in onderling overleg een facilitator/coördinator aan te stellen, teneinde alle gewestelijke en federale actoren bij het opleidingsproces te betrekken, zodat zij hun expertise kunnen delen. Tevens herinnert de Werkgroep eraan dat er voor de uitvoering en de continuïteit van deze samenwerkingsverbanden voldoende middelen nodig zijn.

Tot slot adviseert de Werkgroep om visueel en gemakkelijk te begrijpen voorlichtingsmateriaal ter beschikking te stellen van de actoren die in contact staan met de begunstigden, zodat zij de relevante informatie gemakkelijk kunnen vinden en op een duidelijke manier aan de klant kunnen doorgeven.

E. De compensatievergoeding voor leveranciers m.b.t. de toepassing van het sociaal tarief, objectiveren en, indien nodig, aanpassen

De feitelijke toewijzing van het sociaal tarief is toevertrouwd aan de energieleveranciers, die de beschermde klanten tegen dit tarief factureren. De leveranciers ontvangen een vergoeding om de gemaakte kosten te compenseren.

Hoewel de compensatieberekening onlangs werd verbeterd (inzake *hedging*²⁸, en ook inzake voorfinanciering, naar aanleiding van de tijdelijke uitbreiding van de groep begunstigden) geven de energieleveranciers aan dat de toepassing van het sociaal tarief momenteel voor hen financieel geen nuloperatie is, terwijl andere actoren wijzen op de voordelen die zij aan de toepassing van het sociaal tarief zouden ontleen.

De Werkgroep stelt voor om het debat te objectiveren via een opdracht aan de federale regulator (CREG), en formuleert tevens twee technische aanbevelingen om terugbetalingen aan leveranciers te beheren.

13. De compensatievergoeding voor leveranciers m.b.t. de toepassing van het sociaal tarief objectiveren via het uitvoeren van een audit- en controleopdracht door de CREG

De Werkgroep zet zich in voor objectieve en transparante vergoedingen voor energieleveranciers. Hij verwacht ook dat bepaalde kosten (quota voor groenestroomcertificaten, administratieve kosten enz.) en baten (effect op niet-betaling enz.) voor leveranciers in de komende jaren zullen dalen of stijgen.

De Werkgroep steunt derhalve de uitvoering van een audit- en monitoringproces door de CREG om de objectiviteit van de compensatie aan de leveranciers te waarborgen. De CREG moet hiervoor de nodige bevoegdheden en middelen krijgen.

De volgende onderwerpen moeten in deze oefening aan bod komen:

- > Bijkomende voorfinancieringskosten
- > Administratieve lasten
- > Verplichtingen in verband met groenestroomcertificaten
- > Opportuïteitskosten
- > 'Hedging'-kosten in het kader van de uitbreiding van de categorieën van begunstigden
- > Verminderde neiging van beschermde klanten om van leverancier te veranderen
- > Verminderde kans op wanbetaling en een lager risicobedrag in geval van wanbetaling
- > Repercussie op commerciële aanbiedingen

28 Dankzij een recentelijk aangepaste berekening van de referentieprijzen weten de leveranciers onder welke voorwaarden zij de desbetreffende energie op de markten moeten aankopen.

De Werkgroep stelt voor om in de analyse rekening te houden met de voorgestelde nieuwe maatregelen rond de uitbreiding van de categorieën van begunstigden van het sociaal tarief (zie aanbeveling nr. 2)²⁹.

Indien de CREG-analyse objectief zou uitwijzen dat bepaalde aspecten van de leverancierscompensatie moeten worden gewijzigd, kunnen er drie concrete paden worden bewandeld:

- > Bij de berekening van de referentieprijs rekening houden met de quota voor groenestroomcertificaten: de referentieprijs baseren op de daadwerkelijk in elk gewest toegepaste quota voor groenestroomcertificaten en de leveranciers dus terugbetalen op basis van de werkelijk gemaakte kosten.
- > Compenseren van de administratiekosten van de leveranciers: invoeren van een (forfaitaire) compensatie, die kan worden gekoppeld aan parameters en aldus kan stijgen of dalen (bijvoorbeeld naargelang van het automatiseringscijfer). In het algemeen dringt de Werkgroep vooral aan op een systeemverbetering teneinde de administratieve lasten te verminderen voor alle betrokken actoren (leveranciers, FOD Economie, CREG en begunstigde gezinnen).
- > Verminderen van voorfinancieringskosten: invoeren van structureel betaalde voorschotten³⁰.

14. Een kleine foutenmarge toestaan in door de CREG uitgevoerde verificaties

Bij de indiening van hun vordering tot terugbetaling bij de CREG, moeten de leveranciers een steekproef van beschermde klanten voorleggen, met het bewijs dat zij recht hebben op het sociaal tarief. Er is geen foutenmarge toegelaten, dus als er geen bewijs is of een fout in de steekproef, verliest de leverancier het recht op terugbetaling voor het aandeel dat deze fouten vertegenwoordigen in de steekproef.

Het bestaan van veel papieren attesten in verschillende formaten, kan echter bijdragen tot fouten en twijfels over de geldigheid van bepaalde bewijsstukken. Om te voorkomen dat de omslachtigheid van de controles ten koste gaat van de gezinnen die aanspraak maken op het sociaal tarief, stelt de Werkgroep voor om een maximumdrempel van 2% in te voeren, teneinde een geringe, legitieme foutenmarge toe te laten voor de leveranciers, zonder evenwel afbreuk te doen aan de betrouwbaarheid van het systeem en de controle daarop.

15. Herzien van het FIFO-mechanisme (first in first out)

De CREG compenseert de leveranciers met de middelen waarover ze beschikt. Indien deze middelen ontoereikend zijn, betaalt ze de leveranciers terug in volgorde van indiening van hun vordering, totdat de middelen zijn uitgeput. Hoewel het FIFO-mechanisme nog nooit moest worden toegepast, kan het ertoe leiden dat leveranciers verschillend worden behandeld, waarbij de ene volledig en anderen niet (of gedeeltelijk) zouden worden betaald. Daarom suggereert de Werkgroep om, in geval van ontoereikende middelen, de beschikbare bedragen toe te wijzen aan alle leveranciers die hun vorderingen vóór een vastgestelde datum hebben ingediend, en wel naar rato van het bedrag van deze vorderingen.

29 De leveranciers wensen dat dit snel gebeurt, om input te leveren voor de besprekingen over de uitbreiding van de categorieën begunstigden van het sociaal tarief (zie aanbeveling nr. 2).

30 Als gevolg van het berekenings- en verificatieproces, verlopen er meerdere maanden tussen de terugbetaling van de delta tussen het sociaal tarief en het referentietarief en het tijdstip waarop de leveranciers de aan de levering verbonden kosten hebben gemaakt. Leveranciers moeten deze compensatie dus voorfinancieren, hetgeen voorfinancieringskosten met zich meebrengt. Om de voorfinancieringskosten voor de leveranciers te beperken, stelt de Werkgroep voor om (zoals in 2021 is gebeurd voor de tijdelijke uitbreiding van de categorieën begunstigden van het sociaal tarief) een structurele betaling van voorschotten in te voeren, maar dan in de vorm van driemaandelijkse tranches in januari, april en juli van het jaar 't', die overeenkomen met een kwart van de in september van het jaar 't-1' goedgekeurde vorderingen en rekening houden met de beschikbare middelen in de terugvorderingsfondsen. Bij gebrek aan voldoende middelen zou op deze voorschotten een pro rata bedrag worden toegepast. Deze voorschotten zouden dan worden gereguleerd wanneer het berekenings- en verificatieproces is afgerond. De Werkgroep vraagt echter ook om rekening te houden met de potentiële, tijdelijke gevolgen van deze aanpak op de federale bijdrage (sinds 1 januari 2022 een bijzondere accijns).

Financiering

Het sociaal tarief wordt momenteel gefinancierd door de energieverbruikers via de federale bijdrage^{31,32}. In 2021, ging het op 6,21 euro (elektriciteit) en 11,46 euro (gas) per jaar voor een gemiddelde verbruiker. Het sociaal tarief wordt momenteel gefinancierd door de energieverbruikers via de federale bijdrage. In 2021 zal dit neerkomen op 6,21 euro (elektriciteit) en 11,46 euro (gas) per jaar voor een gemiddelde consument. Ook professionele verbruikers leveren een bijdrage³³.

De Werkgroep onderstreept de beperkingen van een dergelijke financieringsmethode. Ze maakt de energierekening complexer, en ze laat gezinnen (en bedrijven) bijdragen in verhouding tot hun verbruik en niet tot hun middelen. Bovendien vermindert het verbruik van zelfgeproduceerde energie de volumes die bijdragen tot de financiering van het sociaal tarief, wat automatisch leidt tot een verhoging van de kosten voor de verbruikers die voor hun energievoorziening afhankelijk blijven van het net.

De financieringsmethode is een bij uitstek politieke keuze waarvoor het federaal niveau bevoegd is³⁴. Parallel met een algemene denkoefening over de plaats van deze belastingen en heffingen in de energiefactuur, suggereert de Werkgroep minstens de nieuwe aanbevolen maatregelen in dit verslag, te financieren met algemene middelen. In dat geval, dringt hij erop aan dat een meerjarenfinanciering wordt gegarandeerd.

31 De tijdelijke uitbreiding tot mensen met een Verhoogde Tegemoetkoming wordt gefinancierd uit de algemene middelen.

32 Sinds 1 januari 2022 is de federale bijdrage vervangen door een bijzondere accijns.

33 De federale elektriciteits- en gasbijdragen (die onder meer het sociaal tarief financieren) zijn verschuldigd door alle eindverbruikers op de afgenomen hoeveelheden energie, met een specifieke vrijstelling voor elektriciteitscentrales en warmtekrachtkoppelingseenheden. Er is voorzien in een degressieve bijdrage voor hoeveelheden van meer dan 20 MWh/jaar voor elektriciteit en 20 000 MWh/jaar voor gas. De federale bijdrage die in rekening wordt gebracht is ook beperkt tot 250 000 euro per jaar per elektriciteitsverbruikslocatie (750 000 euro/jaar voor gas). Het verschil dat voortvloeit uit de degressiviteit en de plafonds wordt gefinancierd uit de algemene rijksmiddelenbegroting. Zo wordt het sociaal tarief momenteel gefinancierd door de residentiële en professionele consumenten, alsook door de staatsbegroting.

34 Sommige leden van de werkgroep wensten zich niet uit te spreken op dit punt.